RABHADH
Freagair gach ceist sna spásanna atá ann dóibh ar an bpáipéar seo.

Scríobh do Scrúduimhir anseo.

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2013

STAIDÉAR IMSHAOIL AGUS SÓISIALTA

ARDLEIBHÉAL

DÉ hAOINE, 7 MEITHEAMH – MAIDIN 9.30 – 11.30

Treoracha d'iarrthóirí:

Freagair GACH CEANN de na CÚIG Cheist laistigh

- Ceist 1 *ar na leathanaigh 2, 3, 4 agus 5*
  Freagair na codanna (A), (B) agus (C)
- Ceist 2 *ar na leathanaigh 6, 7, 8 agus 9*
  Freagair cuid (A) nó (B)
- Ceist 3 *ar na leathanaigh 10, 11, 12 agus 13*
  Freagair cuid (A). Ansin freagair cuid (B) nó (C)
- Ceist 4 *ar na leathanaigh 14 agus 15*
- Ceist 5 *ar leathanach 16*
  Déan deimhin de ar dtús go bhfuil an léarscáil agus an t-aerfótagraf agat. Freagair na ceisteanna go léir.

Don Scrúdaitheoir amháin:

Ceist	**MARC**
1	
2	
3	
4	
5	
IOMLÁN	
GRÁD	

CEIST 1
24 marc

Freagair GACH ceann de na TRÍ chuid – (A) agus (B) agus (C)

(A) CEISTEANNA ILROGHNACHA **(12 mharc)**
Freagair 12 de na ceisteanna seo a leanas. Cuir tic (✓) sa bhosca ceart i ngach cás.

Sampla: Is í an chathair is mó in Éirinn ná:

(a) Gaillimh ☐ (b) Béal Feirste ☐
(c) Baile Átha Cliath ☑ (d) Port Láirge ☐ (1)

1. Is é a thugtar ar dhuine a dhéanann léarscáileanna ná:

(a) seandálaí ☐ (b) cartagrafaí ☐
(c) cartlannaí ☐ (d) geolaí ☐ (1)

2. Ciallaíonn 'réabhlóid':

(a) iompú timpeall iomlán ☐ (b) cur crann ☐
(c) treabhadh ☐ (d) cogadh ☐ (1)

3. Is é a thugtar ar thír atá á rialú ag tír eile ná:

(a) cúige ☐ (b) rialtas ☐
(c) coilíneacht ☐ (d) oileán ☐ (1)

4. Is í an abhainn is faide in Éirinn ná:

(a) An tSionainn ☐ (b) An Life ☐
(c) An Laoi ☐ (d) An Bhearú ☐ (1)

5. Ar léarscáil Suirbhéireachta Ordanáis baintear úsáid as línescála chun tomhas a dhéanamh:

(a) ar airde ☐ (b) ar fhad ☐
(c) ar threo ☐ (d) ar dhaonra ☐ (1)

6. Is é an t-aigéan atá ar an taobh thiar d'Éirinn ná:

(a) An tAigéan Indiach ☐ (b) An tAigéan Artach ☐
(c) An tAigéan Ciúin ☐ (d) An tAigéan Atlantach ☐ (1)

7. Tá dea-chleachtas ag scoil le Brat Glas sa réimse a bhaineann le:

(a)	ríomhairí	☐	(b)	torthaí scrúduithe	☐
(c)	athchúrsáil	☐	(d)	spórt	☐ (1)

8. Is ionaid iad bainc, comhair chreidmheasa agus oifigí poist:

(a)	do chaitheamh aimsire	☐	(b)	do thionsclaíocht	☐
(c)	d'oideachas	☐	(d)	d'airgeadas	☐ (1)

9. Is é atá i Sí an Bhrú i gContae na Mí ná sampla:

(a)	de thuama pasáiste	☐	(b)	de dholmain	☐
(c)	de ráth	☐	(d)	de chrannóg	☐ (1)

10. Is é atá i gceantar cónaithe den chuid is mó ná:

(a)	oifigí agus siopaí	☐	(b)	oifigí	☐
(c)	tithe	☐	(d)	stáisiúin chumhachta	☐ (1)

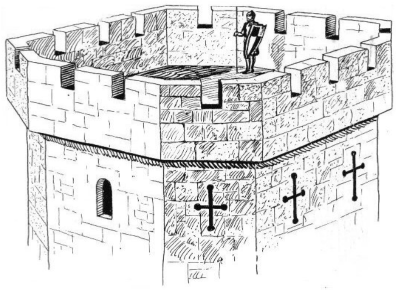

11. Is é atá san obair chloiche ag barr ballaí caisleáin ná:

(a)	an droichead tógála	☐	(b)	an geata crochta	☐
(c)	na forbhallaí	☐	(d)	na poill lámhaigh	☐ (1)

12. Is é a thugtar ar ghluaiseacht daoine ó thír go tír ná:

(a)	lonnaíocht	☐	(b)	imirce	☐
(c)	lárú	☐	(d)	dílárú	☐ (1)

13. Cé acu díobh seo a leanas atá ina ***fhoinse phríomha***?

(a)	scannán faisnéise	☐	(b)	leabhar staire	☐
(c)	scannán a rinneadh don phictiúrlann	☐	(d)	dialann	☐ (1)

14. Ciallaíonn uirbiú forbairt:

(a)	ar bhailte agus cathracha	☐	(b)	ar bhóithre	☐
(c)	ar thalamh feirme	☐	(d)	ar pháirceanna	☐ (1)

[Thall

(B) MUINTIR AN tSEANSAOIL

AN tSEANRÓIMH, AN tSEANGHRÉIG, AN tSEANÉIGIPT NÓ DOMHAN NA nINCEACH
(6 mharc)

I gcás ceann **AMHÁIN** de na sibhialtachtaí thuas, scríobh faoi cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(a) Saol agus trealamh saighdiúra

NÓ

(b) Tithe agus áiteanna cónaithe

NÓ

(c) Éadaí a chaith na daoine

NÓ

(d) Nósanna adhlactha agus sochraide

Is í an tsibhialtacht a scríobhfaidh mé fúithi ná ______________________________

(6)

(C) LAGHDAIGH, ATHÚSÁID, ATHCHÚRSÁIL **(6 mharc)**

Féach ar an lógó agus freagair na ceisteanna thíos.

1. Cad a chiallaíonn 'laghdaigh agus athúsáid'?

____

____

____

____(2)

2. Ainmnigh **DHÁ** chineál ní a ndéantar iad a athchúrsáil ó thithe in Éirinn go rialta.

____

____(2)

3. Ainmnigh **DHÁ** tháirge nó ní ar féidir iad a dhéanamh as ábhar athchúrsáilte.

____

____(2)

CEIST 2

24 marc

Freagair cuid (A) <u>nó</u> (B)

(A) PLANDÁIL IN ÉIRINN SA 17ú hAOIS (24 marc)

Féach ar an léarscáil thíos a thaispeánann úinéireacht talún in Éirinn thart ar an mbliain 1700. Ansin freagair na ceisteanna a leanann é.

An céatadán den Talamh a raibh Caitlicigh ina nÚinéirí air sa Bhliain 1700

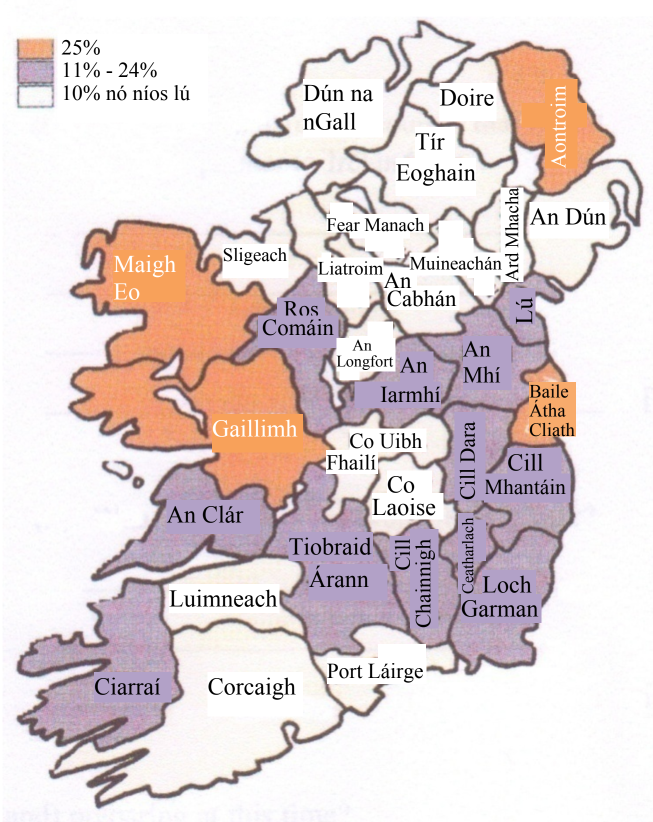

1. Ainmnigh **DHÁ** cheann ar bith de na contaetha ina raibh an céatadán ab airde den talamh faoi úinéireacht na gCaitliceach.

____

____ (2)

2. Tabhair cúis **AMHÁIN** a raibh 25% nó níos mó den talamh faoi úinéireacht na gCaitliceach i Maigh Eo agus i nGaillimh.

____

____ (2)

3. Tabhair cúis **AMHÁIN** a raibh 10% nó níos lú den talamh faoi úinéireacht na gCaitliceach i bhformhór na gcontaetha i gCúige Uladh.

____

____ (2)

4. Cad iad na tíortha ónar tháinig na plandóirí?

(2)

5. Conas a roghnaíodh na plandóirí chun talamh a fháil in Éirinn?

(2)

6. Mínigh **DHÁ** cheann de na téarmaí seo a leanas:

Gealltóir

Bábhún

Seirbheoir

(4)

7. Tabhair **DHÁ** thoradh fhadtéarmacha a bhí ar phlandáil in Éirinn.

1.

2.

(4)

8. Scríobh faoin gcaoi ar athraíodh saol na nÉireannach dúchasach de bharr plandála.

(6)

[**Thall**

NÓ

(B) AN BHRASAÍL **(24 marc)**

Féach ar na fótagraif agus ar an eolas thíos agus freagair na ceisteanna ar an leathanach thall.

Fótagraf: Thiago Trajana

Tá feabhas an-mhór tagtha ar gheilleagar na Brasaíle le blianta anuas. Tá roinnt daoine atá an-saibhir sa Bhrasaíl agus tá mórán comhlachtaí idirnáisiúnta tagtha chun dul i mbun gnó sa Bhrasaíl.

Mar sin féin, tá mórán daoine atá an-bhocht, nach bhfuil an t-oideachas ná na cáilíochtaí acu le poist mhaithe a fháil. Bíonn dálaí maireachtála an-dona ag cuid acu. Beidh Corn an Domhain sa Pheil ar siúl sa Bhrasaíl in 2014 agus dá bharr sin cuirfear mórán post ar fáil do roinnt grúpaí sa Bhrasaíl.

FIFA CORN AN DOMHAIN
Brasil

Fótagraf Michael Renner

Tógadh na fótagraif ar fad ar an leathanach thall i gcathair darb ainm Recife sa Bhrasaíl.

1. Tabhair **DHÁ** phíosa fianaise ó na fótagraif go bhfuil mórán daoine saibhre ina gcónaí i Recife.

____

____ (4)

2. Tabhair **DHÁ** phíosa fianaise ó na fótagraif go bhfuil mórán daoine bochta ina gcónaí i Recife.

____

____ (4)

3. An dóigh leat go ndéanfaidh Corn an Domhain FIFA, a bheidh ar siúl sa Bhrasaíl, difríocht do shaol na ndaoine atá an-bhocht ar fad? Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____ (4)

4. Bogann mórán daoine ó cheantair thuaithe sa Bhrasaíl chuig na cathracha móra. Tabhair **TRÍ** chúis a mbogann daoine chuig na cathracha.

____

____

____

____

____

____ (6)

5. Déan cur síos ar na fadhbanna a d’fhéadfadh a bheith ag daoine a chónaíonn in **FAVELA**.

____

____

____

____

____

____

____

____

____ (6)

[Thall

CEIST 3

24 marc

Freagair cuid (A), agus ansin freagair cuid (B) <u>nó</u> (C)

(A) AN RÉABHLÓID THIONSCLAÍOCH **(12 mharc)**

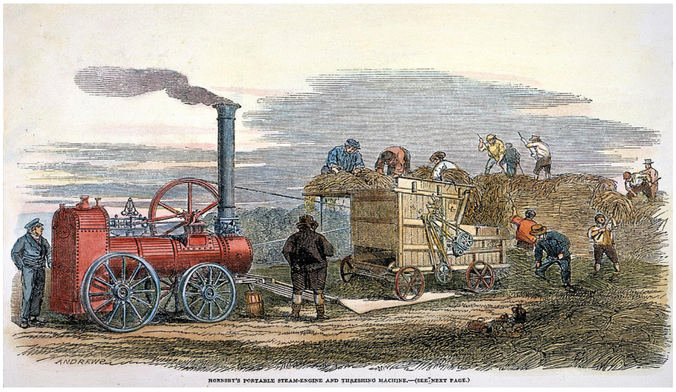

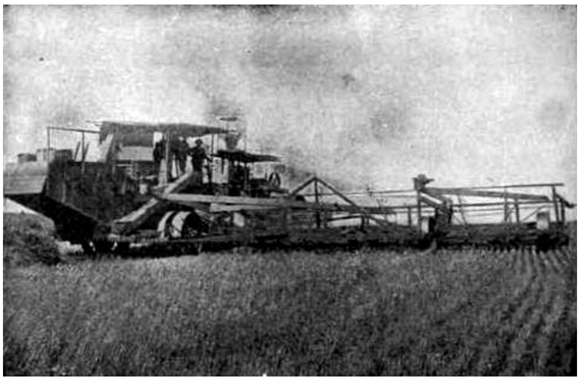

Barr: Roimh an innealra nua

Lár: Innealra nua ar fheirmeacha

Bun: Sprae antaiseipteach Lister á úsáid le linn obráidí

1. Agus tú ag úsáid na bpictiúr agus na líníochtaí ar an leathanach thall chun cabhrú leat, scríobh an méid agus is féidir leat faoi cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

- Forbairtí i gcúrsaí feirmeoireachta san 18ú agus sa 19ú haois
- Forbairtí i gcúrsaí leighis san 18ú agus sa 19ú haois

Scríobhfaidh mé faoi na forbairtí i gcúrsaí____

(6)

2. Scríobh faoi **AR A LAGHAD DHÁ** chúis a bhí leis an bhfás mór ar an daonra san 18ú agus sa 19ú haois.

(6)

[Thall

(B) AN CHÉAD CHOGADH DOMHANDA **(12 mharc)**

Féach ar na fótagraif agus freagair na ceisteanna thíos.

Seo fótagraif ó Chath Passchendaele sa Chéad Chogadh Domhanda. Tharla sé idir mí an Mheithimh agus mí na Samhna 1917 agus bhásaigh breis agus 600,000 saighdiúir.

1. Is cosúil go bhfuil trioblóid ag na fir sa chéad fhótagraf lena ngunna mór airtléire. Cén fhadhb atá ann dar leat?

____(2)

2. Tá na fir sa dara fótagraf ag leagan síos 'mataí trinse'. Conas a d'fhéadfadh na 'mataí trinse' seo a bheith mar chabhair dar leat?

____(2)

3. Scríobh alt gearr faoi cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(a) Uirlisí nua troda a úsáideadh sa Chéad Chogadh Domhanda;
(b) Mná le linn an Chéad Chogaidh Dhomhanda;
(c) An saol sna Trinsí;
(d) Na fadhbanna a raibh ar shaighdiúirí aghaidh a thabhairt orthu nuair a tháinig siad ar ais ón gCéad Chogadh Domhanda;

____(8)

(C) AN DARA COGADH DOMHANDA (12 mharc)

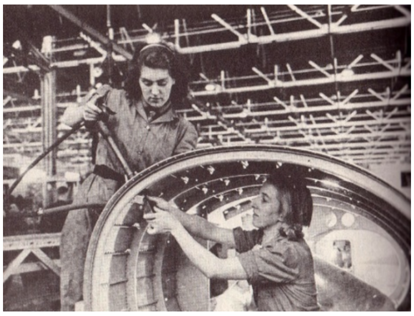

SAIGHDIÚIRÍ *gan ghunnaí*

Le linn an Dara Cogadh Domhanda, chuaigh mná isteach i bhfórsaí airm mórán tíortha. San Aontas Sóivéadach, throid siad ar bhéal an chatha. Ba mhná iad mórán de na páirtínigh nó na trodaithe frithbheartaiochta san Eoraip.
Ní dheachaigh mórán ban isteach san arm sa Bhreatain ná sna Stáit Aontaithe, ach ina áit sin d'oibrigh siad i monarchana nó ar fheirmeacha don 'iarracht chogaidh'.

1. Cén fáth a raibh an oiread sin ban ag teastáil le hoibriú sna monarchana?

____(2)

2. Cad a chiallaíonn an sluán 'Saighdiúirí gan ghunnaí' dar leat?

____(2)

3. Scríobh alt gearr faoi cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(a) Bean nó cailín ón Dara Cogadh Domhanda ar fhoghlaim mé fúithi

NÓ

(b) Na Campaí Géibhinn

____

____

____

____

____

____

____

____(8)

[Thall

CEIST 4

24 marc

ÉAGOTHROIME AN DOMHAIN – TEACHT AR OIDEACHAS (24 marc)

Déan staidéar ar na fótagraif agus ar an tábla eolais agus freagair na ceisteanna ina ndiaidh.

Íomhá le caoinchead ó user africa / FreeDigitalPhotos.net ***Fótagraf le Yann Forget***

Íomhá le caoinchead ó user: africa / FreeDigitalPhotos.net ***Fótagraf le Peter Griffin***

	Éire An Eoraip	**An Tansáin An Afraic**	**An Bhanglaidéis An Áise**	**Meicsiceo Críocha Mheiriceá**	**Gána An Afraic**	**An India An Áise**	**An Bhrasaíl Críocha Mheiriceá**
Meánlíon blianta a chaith daoine fásta ar scoil	9.4 bliain	2.7 bliain	2.6 bliain	7.2 bliain	3.9 bliain	5.1 bliain	4.9 bliain
An líon daltaí in aghaidh an mhúinteora bunscoile	18	56	51	28	32	40	22
% a fhanann san oideachas i ndiaidh na meánscoile	48%	0.7%	7%	21%	3.3%	10%	16%
% de dhaoine fásta atá ábalta léamh agus scríobh go maith	99%	69.4%	56.8%%	86.1%	67.3%	74%	88.6%

(figiúirí ó www.nationmaster.com ***agus CIA WorldBook)***

1. Cé acu tír (díobh siúd atá liostaithe) ina gcaitheann daoine fásta an méid is mó ama ar scoil?

____(2)

2. Cé acu tír (díobh siúd atá liostaithe) ina gcaitheann daoine fásta an méid is lú ama ar scoil?

____(2)

3. Cé acu tír ina bhfuil an líon is lú daoine fásta atá ábalta léamh agus scríobh go maith?

____(2)

4. Cé acu tír ina bhfuil an líon is lú daltaí in aghaidh an mhúinteora?

____(2)

5. Ag féachaint ar na fótagraif duit, luaigh **CEITHRE** dhifríocht is féidir leat a fheiceáil idir do scoil féin agus na scoileanna sna fótagraif.

a. ____

____

b. ____

____

c. ____

____

d. ____

____(8)

6. Déan cur síos ar **CHEITHRE** chúis a bhféadfadh deacracht a bheith ag páiste sa Bhanglaidéis nó sa Tansáin fanacht ar scoil chomh fada le páiste in Éirinn.

____

____

____

____

____

____

____

____

____(8)

CEIST 5

24 marc

Déan deimhin go bhfuil léarscáil agus fótagraf agat sula bhfreagraíonn tú na ceisteanna seo.

Scrúdaigh léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis, 1: 50,000 agus an t-aerfótagraf a thagann leis an bpáipéar seo. Ansin freagair na ceisteanna thíos.

Taispeántar Cora Droma Rúisc agus an ceantar ina thimpeall ar an léarscáil agus san fhótagraf.

1. Ainmnigh an príomhbhóthar náisiúnta a thaispeántar ar an léarscáil.

____ (2)

2. Tabhair ainmneacha **DHÁ** abhainn a thaispeántar ar an léarscáil.

____________________ agus ____________________ (2)

3. Tabhair ainmneacha **DHÁ** loch a thaispeántar ar an léarscáil.

____________________ agus ____________________ (2)

4. Cad a chiallaíonn an líne phoncaithe a shíneann le hais na habhann ar an léarscáil?

____ (2)

5. Ainmnigh an príomhchineál úsáide a bhaintear as an talamh ag Charlestown (M985 980).

____

____ (4)

6. Tá canáil sa chúinne thoir theas den léarscáil in M99 95.
Tabhair **DHÁ** dhifríocht idir canáil agus abhainn.

____

____

____ (4)

7. Cén fhianaise atá ann, ón léarscáil agus ón bhfótagraf, go bhfuil tóir ag turasóirí ar cheantar Chora Droma Rúisc mar cheann scríbe?

____

____

____

____

____

____

____ (8)